

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان: نقش و جایگاه مادری حضرت خدیجه کبری در خانواده نبوی

نام: لیلا جوزی راد

کلید واژه: خانواده-اسلام-حمایت-نقش مادری

چکیده: حضرت خدیجه کبری (سلام الله علیها) به عنوان یکی از شخصیت‌های کلیدی تاریخ اسلام، نقش بسزایی در شکل‌گیری و گسترش دعوت اسلامی ایفا کردند. این مقاله به بررسی پنج جنبه مهم از نقش و جایگاه مادری ایشان در خانواده نبوی می‌پردازد. نخست، حمایت عاطفی و مالی حضرت خدیجه از پیامبر اکرم (ص) در زمان‌های دشوار، به عنوان عاملی مؤثر در تقویت روحیه ایشان و پیشبرد رسالت اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرد. دوم، تربیت فرزندان و تأثیر ایشان بر شکل‌گیری شخصیت‌های برجسته‌ای چون حضرت زینب و حضرت حسن (علیهما السلام) مورد توجه قرار می‌گیرد. سوم، مشاوره‌های ارزشمند و همفکری ایشان در تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی پیامبر، به عنوان یک عنصر کلیدی در موفقیت‌های ایشان تحلیل می‌شود. چهارم، الگوی رفتاری و اخلاقی حضرت خدیجه برای زنان مسلمان و تأثیرات آن بر جامعه اسلامی بررسی خواهد شد. در نهایت، این مقاله به اهمیت حمایت‌های خانوادگی در پیشبرد اهداف اجتماعی و دینی می‌پردازد و به خوانندگان کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از نقش زنان در تاریخ اسلام و تأثیرات مثبت آن‌ها بر جامعه دست یابند.

مقدمه: حضرت خدیجه کبری (سلام الله علیها) به عنوان یکی از شخصیت‌های برجسته و تأثیرگذار تاریخ اسلام، نه تنها به عنوان همسر پیامبر اکرم (ص) شناخته می‌شود، بلکه به عنوان یک زن نمونه و الگوی بی‌نظیر برای تمامی زنان مسلمان در طول تاریخ نیز مطرح است. ایشان در زمان خود، با ویژگی‌های منحصر به فردی چون صداقت، وفاداری، و فداکاری، نقش مهمی در شکل‌گیری و گسترش دعوت اسلامی ایفا کردند. حضرت خدیجه در زمانی که پیامبر (ص) به رسالت خود مبعوث شدند، با حمایت‌های عاطفی و مالی خود، به ایشان قوت قلب دادند و در برابر چالش‌ها و سختی‌های اولیه دعوت اسلامی، همواره در کنار ایشان بودند. این حمایت‌ها نه تنها به پیامبر کمک کرد تا در مسیر رسالت خود ثابت‌قدم بماند، بلکه به ایجاد یک خانواده مستحکم و پایدار نیز انجامید که در آن ارزش‌های اسلامی و انسانی به خوبی ترویج می‌شد.

این مقاله، به بررسی پنج نقش و جایگاه مادری حضرت خدیجه در خانواده نبوی خواهیم پرداخت. از حمایت‌های عاطفی و مالی ایشان از پیامبر گرفته تا تربیت فرزندان و مشاوری‌های ارزشمند، هر یک از این ابعاد نشان‌دهنده عمق تأثیرگذاری ایشان در زندگی پیامبر و جامعه اسلامی است. همچنین، با نگاهی به زندگی و شخصیت حضرت خدیجه، می‌توانیم به درک بهتری از نقش زنان در تاریخ اسلام و اهمیت حمایت‌های خانوادگی در شپیشبرد اهداف بزرگ اجتماعی و دینی دست یابیم. این مقاله تلاش دارد تا با بررسی دقیق و مستند این ابعاد، به خوانندگان کمک کند تا به اهمیت و جایگاه ویژه حضرت خدیجه در تاریخ اسلام و تأثیرات مثبت ایشان بر خانواده و جامعه پی ببرند.

حمایت مالی:

یکی از مهم‌ترین نقش‌های حضرت خدیجه در خانواده نبوی حمایت مالی حضرت از پیامبر و اسلام بود. حضرت خدیجه (سلام‌الله‌علیها) اولین و برترین همسر رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) بود. ایشان جایگاه مالی و اجتماعی ویژه داشت اما ازدواج با پیامبر را بر درخواست ازدواج بزرگانی از عرب ترجیح داد و تمام اموال خود را در جهت اعتلای اسلام صرف کرد و با ثروت خود در گسترش دعوت اسلامی و تأسیس جامعه‌ای نوین نقش داشتند. این جمله معروف که اسلام رهین اخلاق پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)، شمشیر علی (علیه‌السلام)، و اموال خدیجه است. (الصحيح في سيرة النبي الاعظم صلى الله عليه وآله وسلم علامه سید جعفر مرتضی عاملی، ج ۳ ص ۱۹۸). از نهایت همکاری و صداقت خدیجه (علیها السلام) پرده بر می‌دارد حضرت خدیجه در نزد پیامبر و سائر معصومین جایگاه ویژه داشته و از جهات متعدد مورد ستایش قرار گرفته است. کمک‌های مالی حضرت خدیجه (س) موجب غنای پیامبر (ص) شد حضرت خدیجه به آن درجه معنویت رسیده بود که دل از مال دنیا بریده و تمام اموال خود را در راه خدا انفاق کرد، به گونه‌ای که مصداق کامل و بارز آیه شریفه 262 سوره بقره: (الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبَعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنَّا وَلَا أَدَّى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) است که می‌فرماید: آنان دارایی‌های خویش را در راه خدا انفاق می‌کنند؛ آنگاه از پی آنچه انفاق نموده‌اند، نه متنی می‌گذارند و نه آزاری می‌رسانند، (اینان) پاداششان نزد پروردگارشان محفوظ است و آنان نه بیمی خواهند داشت و نه اندوهگین می‌شوند. آری، آن حضرت بدون هیچ‌گونه چشم‌داشتی، همه اموال خویش را در راه اقامه توحید در جامعه شرک‌آلود جهان عصر بعثت، در اختیار آخرین فرستاده الهی گذاشت. از رسول خدا (ص) نقل

شده که «هیچ مالی به من سود نبخشید، آنگونه که ثروت خدیجه(س) به من سود بخشید». [مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۹، ص ۶۳] بنابر روایات اسلامی، پیامبر(ص) از اموال خدیجه(س) در راه کمک به آزادی بدهکاران، یتیمان و بینوایان استفاده می کرد. در محاصره بنی هاشم در شعب ابی طالب، اموال حضرت خدیجه(س) در حمایت از بنی هاشم مصرف شد، تا آنجا که در روایت آمده است: «ابوطالب و خدیجه(س) همه اموال خود را برای حفظ اسلام و محاصره شدگان انفاق نمودند». [مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۹، ص ۱۶]. در جریان محاصره شعب ابی طالب، حکیم بن حزام برادرزاده خدیجه (س)، با شترها، گندم و خرما را حمل می کرد و با زحمت و خطر زیاد، آنها را به بنی هاشم می رساند. [ابن هشام، السیره النبویه، بیروت، ج ۱، ص ۳۵۴-۳۵۳]. خدا این کار خدیجه(س) را در ردیف نعمت ها و مواهب بزرگ خود به بنده برگزیده اش محمد(ص) برشمرد. [مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۳۵، ص ۴۲۵؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، قم، ج ۳، ص ۳۲۰]. پیامبر(ص) نیز همواره از بخشندگی و ایثار خدیجه، با عظمت و بزرگی یاد می کرد. [ابن عبدالبر، الاستیعاب، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۱۸۱۷] بنابر این حمایت های مالی حضرت خدیجه از پیامبر اکرم و اسلام نقش بسیار مهمی در پیشبرد اهداف اسلامی و خانواده نبوی داشته است.

حمایت عاطفی:

یکی از مهم ترین نقش های حضرت خدیجه(س) در خانواده نبوی حمایت عاطفی ایشان بود. حضرت خدیجه(س) افزون بر حمایت های مالی از آیین اسلام و شخص پیامبر(ص) [مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۴۳، ص ۱۳۱]. با تمام وجود در صحنه های مختلفی که خطرانی پیامبر را تهدید می کرد حضور داشت و از رسول خدا(ص) دفاع می کرد و همواره پشتیبان پیامبر بوده و به ایشان قوت قلب می دادند بر اساس نقلی که بحار الانوار از کتاب «المنتقى من سيرة المصطفى» آورده است، روزی پیامبر(ص) در مکه در ایام حج بر فراز کوه صفا سه بار با صدای بلند اعلان کرد که ای مردم من فرستاده خدا هستم. ابوجهل با سنگ پشانی وی را شکست و چون خدیجه(س) توسط علی(ع) با خبر شد هر دو با مقداری غذا به سراغ پیامبر رفتند و با صدازدن و گشتن در کوه ها به دنبال او بودند. خدیجه پیوسته می گفت: «آیا کسی هست که از پیامبر برگزیده و سلامتی او برایم خبر آورد؟! آیا کسی هست تا از آن بهاران زندگی پسندیده برایم سخن گوید؟! آیا کسی هست تا از حال آن که (به جرم دعوت به حق و عدالت) از خانه و کاشانه اش رانده شده - مرا آگاه سازد؟!». [مجلسی، بحار الانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۸، ص ۲۴۲].

در ادامه همین گزارش آمده که جبرئیل به پیامبر(ص) گفت: «یا رسول الله! خدیجه را دریاب که از گریه او، فرشتگان به گریه درآمدند! او را به سوی خود صدا کن و سلام مرا به او برسان و بگو: خداوند متعال، تو را سلام می‌رساند و به او بشارت ده که در بهشت برای تو خانه‌ای از مروارید است که آن را با نور، زینت داده‌اند و در آن جا هیچ ترس و وحشتی وجود ندارد!». خدیجه با کمک علی(ع) پیامبر(ص) را با بدنی خونین به منزل بازگردانده و در زیر صخره‌ای پناه دادند. ولی مشرکان آنها را تعقیب و سنگباران کردند. در این میان خدیجه خود را سپر پیامبر(ص) قرار می‌داد تا سنگ‌ها به او برخورد نکنند [مجلسی، بحار الأنوار، ۴۰۳ق، ج ۱۸، ص ۲۴۳]. بنابراین ایتار اموال، تنها کمک حضرت خدیجه(س) به رسول خدا(ص) نبود؛ چراکه ایجاد زمینه‌های مناسب برای تبلیغ آن حضرت و موضع‌گیری‌های شایسته او در موقعیت‌های مختلف نیز کمک شایانی به پیامبر(ص) می‌نمود؛ البته باید به این نکته توجه داشت که ملاک انتخاب شدن خدیجه(س) از طرف پیامبر(ص) به‌عنوان همسر، نه ثروت او و نه قبیله و تبارش بود، بلکه پاکی و صداقت خدیجه و ایمان و عشق او به پیامبر(ص) و راهی که در پیش گرفت بود، از هر چیزی در نزد خدا(ص) با ارزش‌تر بود؛ از طرف دیگر، حضرت خدیجه(س) هرگز از رنج‌ها و گرفتاری‌های راه رسالت، شکایتی نکرد و موجب تضعیف روحیه همسرش نشد و این همراهی و همدلی از کمک‌های مالی خدیجه(س) نیز بالاتر بود؛ آری، حضرت خدیجه(س) قدر و ارزش رسول خدا(ص) را به نیکویی شناخت و با تمام وجود با آن حضرت پیوند خورد و تمام ایتار و احسان او نیز از همین بینش مایه می‌گرفت؛ از این‌رو پیوسته در جهت یاری آن حضرت می‌جوشد و هرگز رنج‌ها و سختی‌ها، عامل سستی و روی‌گردانی او نشد و در راستای رشد و توسعه اسلام، بیشترین کمک عاطفی و روحی را به رسول اکرم(ص) نمود.

پرورش فرزندان صالح:

بدون تردید، مادر به عنوان مؤثرترین عامل محیطی و وراثتی در پرورش و رشد شخصیت کودک نقش به سزایی دارد. حضرت خدیجه علاوه بر این که به نص قرآن مادر روحانی همه مؤمنین است، به عنوان مادری شایسته و با ایمان در دامن خویش فرزندان نیک و صالحی برای رسول‌الله صلی الله علیه و آله تربیت نمود. وی شش فرزند برای پیامبر به دنیا آورد و در دامن پر مهر خویش پرورش داد که در میان آنها حضرت فاطمه علیها السلام از رتبه خاصی برخوردار است. دختری که رهبری اسلام بعد از پیامبر اکرم و علی علیه السلام از نسل او پدید آمد و ادامه یافت. این دختر با مادرش آنچنان ارتباط تنگاتنگ داشت که هنگام رحلت حضرت خدیجه،

فاطمه علیها السلام که در حدود پنج سال داشت شدیداً بی تاب می کرد و به دور پدر بزرگوارش می چرخید و می گفت: «یا ابا این امی! پدر جان! مادرم کجاست؟» حضرت جبرئیل نازل شد و فرمود: یا رسول الله! خداوند می فرماید: سلام ما را به فاطمه برسان و به او اطلاع بده که مادرش خدیجه در خانه های بهشتی با آسیه و مریم زندگی می کند. (امالی شیخ طوسی، ص 175). این دختر پاکیزه، هنگام رحلت مادر وقتی احساس کرد که حضرت خدیجه شدیداً در فراق او و پدر ارجمندش ناراحت است و نگران تنهایی و بی یابوری حضرت محمد صلی الله علیه و آله می باشد، به مادرش دلداری داده و گفت: «یا امه! لاتحزنی ولاترهبی فان الله مع ابی (فرهنگ سخنان حضرت فاطمه علیها السلام، ص 164). مادر جان! اندوهگین و مضطرب نباش، زیرا خداوند یار و یاور پدرم می باشد». امامان معصوم علیهم السلام نیز همیشه به وجود چنین مادری افتخار می کردند؛ همچنانکه حضرت مجتبی علیه السلام هنگامی که با معاویه مناظره می کرد، در مورد یکی از علل انحراف معاویه از محور حق و انحطاط اخلاقی وی و سعادت و خوشبختی خود به نقش مادر در تربیت افراد اشاره کرده و فرمود: معاویه! چون مادر تو «هند» و مادر بزرگت «نثیله» می باشد [و در دامن چنین زن پست و فرومایه ای پرورش یافته ای] این گونه اعمال زشت از تو سر می زند و سعادت ما خانواده در اثر تربیت در دامن مادرانی پاک و پارسا همچون خدیجه علیها السلام و فاطمه علیها السلام می باشد. (الاحتجاج، طبرسی، ج 1، ص 282) امام حسین علیه السلام در روز عاشورا برای معرفی خویش و آگاه کردن دل های بیدار، به مادرش فاطمه علیها السلام و مادر بزرگ شایسته و فداکارش حضرت خدیجه اشاره نموده و فرمود: «انشدکم الله هل تعلمون ان امی فاطمه الزهراء بنت محمد؟! قالوا: اللهم نعم... انشدکم الله هل تعلمون ان جدتی خدیجه بنت خویلد اول نساء هذه الامه اسلاما؟! قالوا: اللهم نعم (الامالی شیخ طوسی، ص 463)؛ شما را به خدا قسم می دهم! آیا می دانید که مادر من «فاطمه زهرا» دختر محمد [مصطفی صلی الله علیه و آله] است؟! گفتند: آری [... فرمود: شما را به خدا قسم می دهم! آیا می دانید که مادر بزرگ من خدیجه دختر خویلد، نخستین زنی است که اسلام را پذیرفت؟! گفتند: آری...]. حضرت خدیجه علاوه بر اینکه در دامن پر مهر و عطوفت خویش فرزندان پیامبر را پرورش داد، فرزندان شایسته ای را نیز قبل از ازدواج با پیامبر تربیت کرده بود که از جمله آنها هند بن ابی هاله می باشد. او (هند) در مدت سه شبانه روزی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در هنگام هجرت در غار ثور مخفی شده بود، به همراه علی علیه السلام دور از چشم مشرکان مکه محرمانه به پیامبر صلی الله علیه و آله آذوقه می برد و برمی گشت. وی

آزارهای مشرکان بود؛ علاوه بر خدیجه(س) خواهرش امیمه نیز به تأسی از او، رسول خدا(ص) را همراهی نمود و در مواردی نیز از زنان برای رسول خدا(ص) بیعت گرفت(رازی، 1371، 19: 171). روشن است که این سختی‌ها در آغازینگاه یک انقلاب، به دلیل فقدان پشتوانه مالی و نظامی، از کم و کیف بیشتری برخوردار است و طبیعتاً پیروی از یک رهبر در این ایام ارزش و اهمیت والائی داشته و در پیشبرد اهداف انقلابی رهبری تأثیر بنیادینی دارد. از این منظر ایمان آوردن حضرت خدیجه(س) و حضرت علی(ع) در اولین ساعات بعثت نبی مکرم(ص) و پیروی این هر دو از آن حضرت از اهمیت والائی برخوردار است. اعلان ایمان و پیروی از پیامبر اکرم(ص) در دوران اختناق یکی دیگر از نمونه‌های یاری پیامبر توسط حضرت خدیجه(س) بود برای شروع هر انقلابی، اولین نیاز رهبر آن انقلاب، نیاز به پیرو و یار و یاور است. حضرت خدیجه(س) به همراه حضرت علی(ع) اولین کسانی بودند که به آن حضرت ایمان آوردند و در این راه تمام سختی‌ها را به جان خریدند. روشن است که اعلام ایمان و پیروی در آغاز انقلابی که رهبر آن هیچ قدرت و ثروتی ندارد و حتی در ظاهر، امید هیچ پیروزی نیز در کار نیست، خود بزرگ‌ترین حمایت برای رهبری آن انقلاب به شمار می‌رود؛ اگر نه ایمان آوردن بعد از کسب پیروزی و قدرت، از لحاظ ارزش و تأثیر قابلیت مقایسه با ایمان و پیروی در آغاز انقلاب را ندارد. رهبر معظم انقلاب با اشاره به اهمیت پیروی از رهبری یک انقلاب در دوران سختی و مرارت می‌فرماید: «وقتی که اوضاع خوب است، کسانی که دور محور یک رهبری جمع شده‌اند، همه از اوضاع راضی‌اند؛ می‌گویند خدا پدرش را بیامزد، ما را به این وضع خوب آورد. وقتی سختی پیدا می‌شود، همه دچار تردید می‌شوند» (1377/2/7) گزارش‌های متعددی درباره جایگاه خاص خدیجه نزد پیامبر(ص) وجود دارد. در منابع آمده است که حضرت خدیجه(س) بهترین و صادق‌ترین وزیر، مشاور و مایه آرامش پیامبر(ص) بود. (ابن کثیر، البدایه و النهایه، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۶۱؛ ابن اثیر، اسد الغابه، ۱۴۰۹ق، ج ۱، ص ۲۶). پیامبر(ص) سال‌ها پس از درگذشت خدیجه(س) به یاد او بود و بی‌نظیر بودنش را مطرح می‌نمود. هنگامی که عایشه به پیامبر(ص) گفت خدیجه(س) بیش از همسری مُسن برای تو نبود، پیامبر بسیار ناراحت شد و با ردّ این سخن گفت: «خداوند هیچ‌گاه برایم همسری بهتر از او جایگزین نکرد، او مرا تصدیق نمود هنگامی که هیچ‌کس مرا تصدیق نکرد، یاری‌ام کرد در زمانی که هیچ‌کس مرا یاری نکرد، از اموالش در اختیارم قرار داد، زمانی که همه، اموالشان را از من دریغ کردند.» (ابن عبدالبر،

الاستیعاب، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۱۸۲۴) از این رو حضرت خدیجه بهترین یار و همراه پیامبر بوده است

الگوی رفتاری:

حضرت خدیجه به عنوان یک زن مؤمن و با فضیلت الگوی بسیاری از زنان مسلمان بودند و تأثیر عمیقی بر جامعه اسلامی گذاشتند مطالعه تاریخ زندگی حضرت خدیجه علیها السلام نشان می دهد که او هم در دوران جاهلیت و هم بعد از بعثت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله دارای فضائل اخلاقی و کمالات معنوی بوده است . او در جامعه خود به عنوان یک الگوی زن برتر، تأثیر بسزایی در گسترش صفات نیک انسانی داشته است . سخاوت، کرامت، ایثار و فداکاری، عفت و پاکدامنی، دوراندیشی و درایت و توجه به مستمندان، عطوفت و مهربانی و صبر و استقامت، از جمله فضیلت های پسندیده ایست که صفحات تاریخ این زن نمونه را نشان می دهد ایثار حضرت خدیجه (س) در صرف اموال خود برای پیشبرد دعوت الهی پیامبر (ص) سرمش زنان مسلمان گشت و آنان در مقاطع مختلف دوران هجرت، با اهدای اموال و زیورآلات خویش، بنیه های اقتصادی دولت تازه تأسیس مدینه را تقویت کردند و آن را از تنگناهای مالی نجات دادند و با ایثارگری خود، در حل مشکلات اقتصادی مدینه قدم برداشتند؛ از نمونه های بارز این تأسی به حضرت خدیجه (س) فداکاری «رمله» دختر حارث بن ثعلبه است که خانه وسیع و نزدیک به مسجد خودش را در اختیار رسول خدا (ص) گذاشت و آن منزل به جهت موقعیت مناسبی که داشت، مورد استفاده های متفاوتی مانند مهمان سرای حکومتی و محل ملاقات حضرت با روسای قبایل قرار گرفت (ابن اثیر، ۱۴۱۵ ق، ۶: ۱۱۵).

به همین جهت آن بانوی یگانه در میان زنان رسول خدا صلی الله علیه و آله شرایط هم کفو بودن را احراز نمود و یک همتای واقعی برای حضرت محمد صلی الله علیه و آله بود . عدم ازدواج مجدد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در زمان حیات خدیجه کبری علیها السلام نشانگر جاذبه های معنوی و فضائل اخلاقی بی شمار در وجود آن حضرت است، که بدون تردید برخوردار از آن صفات نقش مهم و اساسی در زندگی رسول خدا صلی الله علیه و آله داشته است . به همین جهت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این بانوی تربیت یافته را از برترین زنان بهشتی شمرده و می فرماید: «افضل نساء اهل الجنة خدیجه بنت خویلد و فاطمه بنت محمد و مریم بنت عمران و آئیه بنت مزاحم امراء فرعون (مناقب امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۲، ص ۱۸۶) ; بهترین زنان اهل بهشت عبارتند از: خدیجه دختر خویلد و فاطمه دختر محمد و مریم دختر

عمران و آسیه دختر مزاحم [یعنی] زن فرعون ». وفاداری این بانوی آسمانی در راه رسیدن به اهداف والای همسر خویش، مورد توجه سیره‌نویسان و محققان قرار گرفته است. او از اولین لحظات بعثت، به رسول خدا صلی الله علیه و آله ایمان آورد و تا آخرین لحظات برایمان خود پای فشرد و لحظه‌ای شک و تردید به دل راه نداد. در روایتی نقل شده است که حضرت خدیجه (علیها السلام) در کنار پنج تن آل عبا، در آخرت محبان و شیعیان را شفاعت می‌کند: «علی بن محمد بن علی بن سعد الاشعری عن حمدان بن یحیی عن بشر بن حبیب، عن ابی عبدالله ع انه سئل عن قول الله عز و جل و بینهما حجاب و علی الاعراف رجال قال: «سور بین الجنة و النار، قائم علیه محمد (صلی الله علیه و آله) و علی و الحسن و الحسین و فاطمه و خدیجه ع فینادون: این محبوبنا این شیعتنا، فیقبلون الیهم فیعرفونهم باسمائهم و اسماء آبائهم، و ذلک قوله تعالی یعرفون کلا بسیماهم فیأخذون بایديهم (فیجوزون بهم) الصراط و یدخلونهم الجنة» «بشر بن حبیب می‌گوید از امام صادق (علیه السلام) راجع به تفسیر آیه « بین آن دو پرده‌ای است و در اعراف مردانی هستند»، سوال شد، امام فرمود دیواری بین بهشت و جهنم است، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، علی، حسن، حسین، فاطمه و خدیجه (علیها السلام) بر روی آن ایستاده‌اند فریاد می‌زنند کجایند دوست‌داران ما؟ کجایند شیعیان ما؟ دوستان و شیعیان را به خدمت آن بزرگواران می‌آورند که آنها را به نام و نام پدرهاشان می‌شناسند این است تفسیر آیه «هر کدام آنها را به چهره می‌شناسند» دست آنها را می‌گیرند و از پل صراط عبور می‌دهند و وارد بهشت می‌نمایند». در این روایت حضرت خدیجه در کنار معصومین (علیهم السلام) محبین و شیعیان را شفاعت می‌کند.

نتیجه‌گیری: حضرت خدیجه کبری (سلام الله علیها) به عنوان یک مادر و همسر نمونه، نقش بی‌نظیری در خانواده نبوی ایفا کردند که تأثیرات آن همچنان در تاریخ اسلام مشهود است. حمایت‌های عاطفی و مالی ایشان از پیامبر اکرم (ص) در زمان‌های دشوار، نه تنها به تقویت روحیه ایشان کمک کرد، بلکه به ایجاد یک محیط خانوادگی مستحکم و پر از محبت و همدلی انجامید. تربیت فرزندان ایشان، به ویژه حضرت زینب و حضرت حسن (علیهما السلام)، نشان‌دهنده اهمیت نقش مادری در شکل‌گیری شخصیت‌های بزرگ و تأثیرگذار در تاریخ اسلام است. مشاوره‌های ارزشمند و همفکری‌های حضرت خدیجه در تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی پیامبر، به عنوان یک عنصر کلیدی در موفقیت‌های ایشان و گسترش دعوت اسلامی به شمار می‌آید. علاوه بر این، حضرت خدیجه به عنوان یک الگوی رفتاری و اخلاقی برای زنان مسلمان،

تأثیرات عمیقی بر جامعه اسلامی گذاشتند و نشان دادند که زنان می‌توانند در پیشبرد اهداف اجتماعی و دینی نقش مؤثری ایفا کنند. جایگاه مادری حضرت خدیجه در خانواده نبوی نه تنها به عنوان یک الگوی الهام‌بخش برای زنان، بلکه به عنوان یک عنصر کلیدی در تاریخ اسلام و پیشرفت جامعه اسلامی شناخته می‌شود پژوهش حاضر نقش و جایگاه مادری حضرت خدیجه (سلام‌الله‌علیها) در خانواده نبوی را بررسی کرده و در پایان به این موارد رسیده است حمایت های مالی حضرت خدیجه از پیامبر حمایت های عاطفی حضرت در زمان های سخت و چالش برانگیز مادری نمونه بودن یار و همراه پیامبر بودن الگو بودن برای سایر زنان مسلمان.

منابع :

1. الصحيح فی سیره النبی الاعظم صلی الله علیه و آله وسلم علامه سید جعفر مرتضی عاملی، ج ۳ ص 198
2. مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۹، ص ۶۳.
3. مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۹، ص ۱۶.
4. ابن هشام، السیره النبویه، بیروت، ج ۱، ص ۳۵۴-۳۵۳.
5. مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۳۵، ص ۴۲۵؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، قم، ج ۳، ص ۳۲۰.
6. ابن عبدالبر، الاستیعاب، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۱۸۱۷.
7. مجلسی، بحارالانوار، ۱۴۰۳ق، ج ۴۳، ص ۱۳۱.
8. مجلسی، بحار الأنوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۸، ص ۲۴۲.
9. مجلسی، بحار الأنوار، ۱۴۰۳ق، ج ۱۸، ص ۲۴۳.
10. امالی شیخ طوسی، ص 175
11. فرهنگ سخنان حضرت فاطمه علیها السلام، ص 164
12. الاحتجاج، طبرسی، ج 1، ص 282
13. الامالی شیخ طوسی، ص 463.
14. همان
15. اکمال الکمال، ج 1، ص 119
16. مکارم الاخلاق، ص 11
17. برخی از متفکران اسلامی معتقدند که حضرت خدیجه قبل از حضرت رسول صلی الله علیه و آله ازدواج نکرده بود و فرزندان همچون هند خواهرزادگان وی بودند که حضرت خدیجه آنان را در دامن خود پرورش داد
18. بلاذری، 1417ق، 1: 116
19. ابن هشام، 1422ق، 1: 379؛ بلاذری، 1417ق، 1: 272.
20. یعقوبی، 2:31
21. رازی، 1371، 19: 171
22. ابن کثیر، البدایه و النهایه، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۶۱؛ ابن اثیر، اسد الغابه، ۱۴۰۹ق، ج ۱، ص ۲۶
23. ابن عبدالبر، الاستیعاب، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۱۸۲۴

24. ابن اثير، 1415 ق، 6:115

25. مناقب امير المؤمنين عليه السلام، ج2، ص186